

N:o 21.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af §§ 5 och 6 regeringsformen; gifven Stockholms slott den 27 januari 1899.

Under återopande af bifogade i statsrådet förda protokoll vill Kongl. Maj:t härmed till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlägga följande

Förslag

till ändrad lydelse af §§ 5 och 6 regeringsformen.

§ 5.

Statsrådet skall bestå af elfva ledamöter, bland hvilka Konungen utnämne en att vara statsminister och statsrådets främste ledamot. Dessa ega att alla i statsrådet förekommande ärenden öfvervara. Ej må fader och son eller bröder på en gång vara ledamöter af statsrådet.

§ 6.

Af statsrådets ledamöter skola åtta vara chefer och föredragande, hvar för sitt departement, nemligen:
ministern för utrikes ärendena för utrikesdepartementet;
en chef för justitiedepartementet;
en för landtförsvarsdepartementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för armén;

en för sjöförsvarsdepartementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för flottan;
en för civildepartementet;
en för jordbruksdepartementet;
en för finansdepartementet; samt
en för ecklesiastikdepartementet.

Den närmare fördelningen af ärendena, departementen emellan, bestämmes af Konungen genom en särskildt utfärdad, offentlig kungjord stadga.

Bland de tre statsråden utan departement böra minst två hafva förvaltad civil beställning.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

G U S T A F.

L. Annerstedt.

---

*Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 3 december 1898.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve DOUGLAS,
Statsråden: herr friherre ÅKERHIELM,
          WIKBLAD,
          friherre RAPPE,
          ANERSTEDT,
          VON KRUSENSTJERNA,
          CLAËSON,
          DYRSSEN.

47:o.

Föredragande departementschefen, statsrådet von Krusenstjerna
anmälde:

a) Riksdagens skrifvelse den 11 april 1893 i anledning af väckt
motion om ändrad lydelse af § 6 regeringsformen, i hvilken skrifvelse
Riksdagen uttalat sig för inrättandet af ett nytt statsdepartement för
kommunikationsanstalter, allmänna arbeten och handel;

b) Hushållningssällskapens år 1895 samlade ombuds underdåniga
framställning rörande framläggande af förslag till sådan ändring af

gällande regeringsform, att ett särskildt departement för jordbruk och dermed sammanhängande ärenden blefve inrättadt; samt

c) en af styrelsen för Sveriges allmänna handelsförening, å förningens vägnar, den 20 januari innevarande år afgifven underdånig hemställan, att Kongl. Maj:t täcktes taga i förnyadt öfvervägande frågan om inrättandet af ett särskildt statsdepartement för jordbruk, industri och handel.

Härefter anförde statsrådet von Krusenstjerna följande:

Vid tre föregående tillfällen efter genomförandet år 1840 af den nuvarande departementsindelningen hafva nådiga förslag till inrättandet af ett nytt statsdepartement förelagts Riksdagen. År 1857 föreslogs sålunda ett departement för allmänna arbeten och kommunikationsanstalter, år 1868 ett sådant för näringar och allmänna arbeten och år 1885 ett landbruks-, industri- och handelsdepartement.

Behovvet af ett nytt statsdepartement är fortfarande lika oafvisligt, som då dessa framställningar gjordes, och har om möjligt tilltagit i styrka.

Huru ärendenas antal oafbrutet ökats framgår af de statistiska uppgifter rörande arbetsmängden inom civil-, finans- och ecklesiastikdepartementen under den tid, den nuvarande departementsindelningen egt bestånd, hvilka jag nu torde få meddela.

Jag har dervid företrädesvis fäst mig vid förhållandet de år, som närmast föregått de tider, då nådiga framställningar till Riksdagen uti nu ifrågavarande hänseende aflåtits.

De diariiförda målen utgjorde:

	i Civil- departementet:	i Finans- departementet:	i Ecklesiastik- departementet:
år 1841	981	1,216	750
» 1856	1,741	1,341	1,209
» 1867	1,389	1,573	1,892
» 1883	1,784	1,508	1,903
» 1897	2,286	1,991	2,147

Inom alla tre departementen förefinnes alltså en högst betydlig ökning i göromålens mängd vid jemförelse med förhållandena vid tiden för departementsindelningens genomförande. Sannolikt är denna ökning i verkligheten ändå större, då på senare tider åtgärder vidtagits för att i åtskilliga fall på ett nummer i diarierna sammanföra flera mål, företrädesvis ansökningar, af gemensamt innehåll.

Men det är icke blott göromålens ständigt tillväxande mängd, som föranledt framställningarna om nytt statsdepartement.

De hafva ock lika mycket föranledts deraf att särskildt till ett departements — civildepartementets — handläggning blifvit sammanförda grupper af ärenden af sins emellan mycket olika beskaffenhet men alla af den största vigt för samhällets utveckling. Fäster jag mig endast vid de stora hufvudgrupperna af ärenden, så höra, såsom bekant, dit, förutom landtregering och politi, frågor angående kommunikationsväsendet, angående jordbruket och dess binäringar, angående industri och handel. Ju mer olikartade de områden äro, hvilka ett departements verksamhet har att omfatta, desto svårare måste det blifva för chefen att kunna tillfredsställande uppfylla de fordringar, departementets alla åligganden ställa på honom. Och denna svårighet växer naturligtvis i samma mån de olika åliggandena med samhällslifvets utveckling ökas i betydelse. Jag behöfver blott erinra om kommunikationsväsendet och dess jätteutveckling från år 1840 — då icke några jernvägar i vårt land ännu funnos — och till nuvarande tid.

Att man inser och behjertar behofvet af tillökning i de civila statsdepartementens antal, framgår af 1893 års Riksdags skrivelse och de båda öfriga framställningar jag nyss anmält. Och detta behof har jemväl efter 1893 blifvit inom Riksdagen betonadt genom talrika motioner och genom de diskussioner, som i anledning deraf egt rum.

Jag tror mig derföre kunna utgå från att behofvet af en ändring i den nuvarande ordningen är oomtvistligt och att frågan således nu gäller icke *om* utan *huru* ändringen skall ske.

Fäster man sig då vid vigten af att hos vederbörande departementschef måtte finnas den största möjliga sakkunskap i de ärenden, som tillhöra hans departement, och att således ej hos en och samme måtte förenas målsmanskapet för intressen af heterogen beskaffenhet eller åtminstone af så olika art, att de kräfva olika utbildning och olika förutsättningar hos departementschefen, vill man — för att begagna ett i riksdagsmotionerna ofta användt uttryck — komma derhän, att våra hufvudnäringar hafva hvar sin målsman vid Konungens rådsbord — då skulle man egentligen, med bibehållandet af civildepartementet såsom ett departement för landtregeringen och politin (motsvarande hvad inom de större staterna tillkommer deras inrikesdepartement), skapa tre nya departement, ett för ärenden angående samfärdseln, ett för ärenden angående jordbruket och ett för ärenden angående industri och handel.

Jag antager emellertid, att det nu icke kan sättas i fråga och icke heller skulle vara lämpligt att så öka antalet af departementschefer.

Omdaningen torde icke få afse mer än inrättandet af *ett* nytt departement.

Man står då inför valet mellan hvilken af de tre nyssnämnda grupper ärenden, som bör utgöra stommen för det nya departementet och bestämma dess karakter.

Härom kunna meningarna vara mycket delade, såsom bäst framgår af de olika äldre förslagen; och goda skäl kunna enligt min uppfattning anföras för hvilken grupp man väljer.

Man bör då, synes mig, vid sitt val stanna vid den, om hvilken önskingarna kunnat mest ena sig.

Jag tror då icke, att jag misstager mig, om jag uttalar, att under senare tid — i någon motsättning mot hvad tidigare kan hafva varit fallet — den allmänna meningen, särskildt inom Riksdagen, företrädesvis önskar och påkallar ett särskildt jordbruksdepartement för tillvaragande af landets modernärings vigtiga intressen.

Denna uppfattning har ock fått sitt uttryck i den af mig anmälda framställningen från hushållningssällskapens ombud.

Ett *jordbruksdepartement* skulle naturligen i första hand hafva att taga befattning med de landtbruksärenden, som nu förekomma inom civildepartementet. Men derutöfver bör äfven den för statens räkning bedrifna jordbruksnäringen och i oskiljaktigt sammanhang dermed den af staten idkade skogsvårdande verksamheten sortera under det nya departementet, och således ärendena rörande statens domäner och skogar flyttas från finansdepartementet till jordbruksdepartementet.

De rena landtbruksärendena i förening med ärenden rörande domänerna och skogarne bilda emellertid icke en tillräcklig arbetsquantitet för ett departement vid jemförelse med de öfriga departementens arbetsbördor. Såväl med hänsyn härtill som ock i betraktande af önskvärdheten deraf att ärenden rörande de näringar, som stå jordbruket nära, komma att handläggas i omedelbart sammanhang med jordbruksärendena, tror jag mig böra föreslå, att till jordbruksdepartementet öfverflyttas jemväl ett antal dylika ärenden.

I främsta rummet böra då ifrågakomma veterinärärenden och stuteriärenden samt väl äfven fiskeriärenden. Frågor om odlingslån samt om understöd för myrtdikningar höra ock nära tillsammans med jordbruket. Så göra ock landtmäterärenden och afvittringsärenden samt ärenden rörande kartverken, såväl de ekonomiska som de geologiska. I sammanhang med skogsärendena böra ock de numera ganska fåtaliga flottningsärendena lämpligen handläggas.

Ärenden rörande indelning och underhåll af allmänna vägar samt

frågor om den dessa ärenden närstående skjutsningsskyldigheten torde och lämpligen böra handläggas tillsammans med jordbruksärendena. Vägarne höra visserligen uppenbarligen till kommunikationsanstalterna, och det sättes icke heller i fråga att från civildepartementet skulle fränskiljas ärenden om statsbidrag för byggande eller omläggning af vägar. Men sedan vägarne äro färdiga och upplättna för trafik, är frågan om deras indelning och underhåll, åtminstone under nu gällande bestämmelser derom, af så stort omedelbart intresse för den jordbrukande befolkningen, att dessa ärenden lämpligen böra kunna förläggas till jordbruksdepartementet.

De nu uppräknade ärendena hafva under år 1897 uppgått till ett antal af 1,057, hvilket antal icke kan anses alltför betungande.

Att döma efter bestående förhållanden inom de departement, från hvilka mål komme att öfverflyttas till det nya departementet, torde ärendena inom det sistnämnda böra fördelas på två byråer, af hvilka, såvidt en indelning på förhand kan beräknas, den ena finge att handlägga ärenden rörande landtbruk, domäner, odlingslån och myrutdikningsunderstöd samt landtmäteri- och kartverksärenden, och den andra hvad som angår skogar, flottning, vägdelning och vägunderhåll jemte skjutsväsende, fiske, äfvensom stuteri- och veterinärväsende.

Ensamt genom inrättandet af ett jordbruksdepartement blefve emellertid arbetsbördan i civildepartementet ej tillräckligt lättad. Antalet ärenden inom de grupper, som skulle från detta departement öfverflyttas till jordbruksdepartementet, utgjorde år 1897 620. Och det likaledes af alltför stor arbetsbördan nedtyngda ecklesiastikdepartementet skulle ej alls beröras af förändringen.

Det torde då böra tillses, hvilka vidare ändringar i ärendenas fördelning mellan de redan befintliga statsdepartementen böra i sammanhang med upprättandet af det nya departementet genomföras i syfte att ytterligare lätta arbetet för civildepartementet samt bereda lindring åt ecklesiastikdepartementet äfvensom för att ernå en efter de olika ärendenas art bättre lämpad uppdelning mellan dessa båda departement och finansdepartementet.

Den kraftigaste åtgärden för att bereda civildepartementet ytterligare lättnad, utöfver bortflyttandet af jordbruks- och dithörande ärenden, är uppenbarligen att från departementet borttaga jemväl ärenden

rörande bergsbruk, industri, handel och sjöfart. Denna grupp af ärenden omfattar bergshandtering, industriella näringar och utställningar, patent, statistik, vissa bolagsärenden, handel och handelsregister samt sjöfart, hvarjemte i detta sammanhang torde till denna grupp böra hänföras ärenden rörande försäljning af vin och maltdrycker. Då det emellertid, enligt hvad förut påvisats, icke kan sättas i fråga att bilda ett särskildt departement äfven för dessa näringar, torde det gälla att tillse, huruvida icke vid förflyttning af ärenden rörande dessa näringar från det mångskiftande civildepartementet kan åt dem åtminstone beredas förmånen att handläggas af en departementschef, hvilkens arbete och intresse icke blifva alltför mycket söndersplittrade. I detta hänseende föres tanken till finansdepartementet, hvilket departement med den nuvarande indelningen icke kan anses vara betungadt med göromål i samma grad som civil- och ecklesiastikdepartementen. Det må härvid ock förtjena att omförmälas, att före år 1840 handeln och »slöjderna» hörde till handels- och finansexpeditionen, ur hvilken finansdepartementet utgått.

Om finansdepartementet befrias från handläggningen af ärenden rörande statens domäner och skogar, uppkommer en så stor minskning i departementets arbete, att densamma, att döma efter de handlagda målens antal, fullt uppgår mot den ökning, som uppkomme, derest målen angående bergsbruk, industri, handel och sjöfart öfverflyttades dit. Antalet mål i dessa båda grupper utgjorde nemligen under år 1897 i hvardera omkring 450. Jag vill dock gerna antaga, att ärendena rörande näringarne blifva mera besvärliga än den grupp af ärenden, som omfattar domäner och skogar. Den härpå beroende ökningen och den ytterligare tillökning i göromålen för departementet, hvarom jag i det följande väcker förslag, böra dock kunna mer än väl utjemnas, derest man, i syfte jemväl att bereda möjlighet till en sådan fördelning af arbetet inom departementet, att en särskild byrå skulle kunna så godt som uteslutande egna sitt arbete åt ärenden rörande näringarne, skulle befria finansdepartementet från ännu en grupp af ärenden nemligen den, som omfattar post, telegraf och telefon.

Om denna sistnämnda grupp af ärenden, hvilkas antal år 1897 utgjorde inemot 150, förlades till civildepartementet, som handlägger alla andra kommunikationsärenden, hade man visserligen långt ifrån vunnit fördelen af ett särskildt departement för samfärdseln, men man hade åtminstone hunnit så långt, att man fått alla dylika ärenden samlade på ett ställe och dermed ock erhållit den enhet i vården om kommunikationsanstalterna, som länge framhållits som högst eftersträfvans-

värd för att icke säga rent af nödvändig för samfärdselns tidsenliga utveckling.

Öfvergår jag nu till ecklesiastikdepartementet, så är, enligt hvad chefen för detta departement meddelat mig och hvad i öfrigt följer af de af mig förut lemnade statistiska uppgifterna, behovet af lindring för detta departement icke blott fortfarande lika stort som det var år 1885 utan sedan dess genom ärendenas allmänna ökning i väsentlig mån ökad. Hvad som från detta håll nu, liksom förut, framhålles såsom synnerligen önskvärdt är att vinna befrielse från de mål, som angå helsovård och fattigvård. Onekligt är ock att dessa ärenden ligga långt från detta departements hufvudändamål att handlägga ärenden rörande religionsvård och undervisning. Helsovårdsärendena utgjorde år 1897 ett antal af 272 och fattigvårdsärendena 94 stycken, af hvilka sistnämnda dock åtskilliga utgjort så kallade samlingsnummer med ett stort antal underafdelningar.

Med hänsyn till den så i kvantitativt som i kvalitativt hänseende betydliga minskning i ärenden, som genom hittills föreslagna förflyttningar skulle beredas för civildepartementet, anser jag riktigt, att helsovårdsärendena, såsom ock år 1885 ifrågasattes, öfverflyttas till civildepartementet, hvaremot fattigvårdsärendena så mycket hellre böra flyttas till finansdepartementet, som den handläggning, hvilken åt dessa mål hos Kongl. Maj:t egnas, hufvudsakligast utgör undersökning, huruvida statsverket bör ersätta lemnadt fattigunderstöd.

Undersöker jag då, hurudan ställningen efter den föreslagna regleringen blifver för de tre departementen, så befinnes, att *civildepartementet* kommer att hufvudsakligen handlägga ärenden rörande landtregeringen samt landtkommunernas och städernas styrelser och ordningsmål, kommunikationsväsendet och helsovården, hvartill sluta sig försäkringsärendena, äfvensom ett antal mål af omvexlande men icke synnerligen betungande natur, hvilka, såsom ej hänförliga till något af de andra departementen, skola, enligt den i 1840 års departementalstadga uppställda grundsats, upptagas af civildepartementet. Hela antalet mål inom civildepartementet komme att, efter förhållandena år 1897, blifva 1,644 i stället för nära 2,300, hvilket måste anses innebära en ganska väsentlig lättnad.

Finansdepartementet skulle komma att jemte de egentliga finansärendena handlägga dels ärenden rörande andra näringar än jordbruk

och dels ärenden rörande fattigvård. Antalet mål efter förhållandena år 1897 blefve 1,942.

Slutligen skulle *ecklesiastikdepartementet* icke få några nya ärenden i stället för helsovårds- och fattigvårdsärendena. Genom bortflyttningen af dessa ärenden skulle en bättre fördelning af ärendena mellan detta departements byråer kunna åstadkommas, till nytta såväl vid föredragningen som vid den öfriga handläggningen. Efter förhållandena år 1897 skulle målens antal utgöra 1,781.

I fråga om den föreslagna omregleringens inflytande på organisationen i öfrigt anser jag mig nu endast behöfva påpeka, att med rege-
ringsärendenas omflyttning ock kommer att följa en motsvarande förändring i afseende å de centrala embetsverkens samt staters och kårers hänförande under de särskilda departementen, hvarjemte naturligen framkallas en motsvarande omarbetning i fråga om anslagens fördelning å riksstatens särskilda hufvudtitlar.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, hurusom den erforderliga minskningen i göromålen inom vissa departement skulle kunna vinnas jemväl på en annan väg än den af mig nu ifrågasatta, nemligen genom inrättande af en särskild myndighet, regeringsrätt, för afgörande af de administrativa besvärsmål, som nu på föredragning af departementscheferne afgöras af Eders Kongl. Maj:t. De nu inom departementen handlagda besvärsmålen äro många till antalet (till civildepartementet inkommo år 1897 sådana mål till ett antal af 397) och ofta nog af betydlig omfattning, t. ex. inom civildepartementet besvär i vägdelningsmål och flottningmål. Befrielsen från dessa mål skulle bereda departementscheferne en betydlig lättnad till gagn för de öfriga rege-
ringsärendena.

Om jag ändock ansett mig icke böra föreslå denna utväg till målets vinnande, har detta till stor del haft sin grund deri att, så vidt jag kunnat finna, den allmänna opinionen icke är benägen för en sådan anordning. Man önskar fortfarande kunna »gå till kungs» med sina besvär i administrativa mål.

Dessutom torde inrättandet af en sådan regeringsrätt under alla förhållanden åtminstone icke komma att medföra mindre kostnader än den organisation, om hvilken jag nu väckt förslag.

Det lärer icke nu vara den rätta tidpunkten att framlägga förslag till stat för det ifrågasatta nya jordbruksdepartementet, men jag tror mig beträffande de erforderliga beloppen böra framhålla att, med beräkning efter nuvarande aflöningsgrunder, kostnaden för departementets personal, ålderstillägg icke medtagna, torde komma att uppgå till:

aflöning för departementschefen	kronor 17,000: —
» » expeditionschefen	» 7,500: —
» » två byråchefer	» 12,800: —
» » två kanslisekreterare	» 8,000: —
» » en registrator	» 4,000: —
» » två vaktmästare	» 1,900: —
» » amanuenser, vikariatsersättning och renskrifning m. m.	» 12,000: —
<hr/>	
eller tillsammans kronor 63,200: —	

hvarförutom å det nya departementets hufvudtitel lärer böra uppföras ett anslag till extra utgifter af omkring 10,000 kronor.

Jag kan icke ställa i utsigt, att några afsevärda besparingar å andra håll skulle kunna göras af beskaffenhet att minska den totala utgiften. Då förändrad departementsindelning senast var i fråga, föreslogs visserligen, att en kanslisekreteraretjenst skulle indragas inom hvardera af civil- och ecklesiastikdepartementen. Men efter samråd med chefen för sistnämnda departement måste jag förklara, att med hänsyn till den allmänna ökningen i göromålen en sådan indragning numera icke lämpligen kan vidtagas å någotdera stället.

Huruvida någon besparing skulle kunna vinnas genom förändrad organisation i öfrigt af Statsrådet, tillkommer icke mig att i första hand beröra, utan lärer undersökningen härom tillkomma chefen för justitiedepartementet, till hvilken för sådant ändamål torde böra öfverlemnas det af särskilda komiterade den 17 december 1895 afgifna underdåniga betänkande med förslag i fråga om landtförsvars- och sjöförsvarsdepartementens förening till ett departement.»

Uppå tillstyrkan af statsrådet behagade Hans Maj:t Konungen förordna, att utdrag af detta protokoll skulle öfverlemnas till justitiedepartementet.

In fidem:

J. Björnström.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kongl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 27 januari 1899

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern **BOSTRÖM**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve **DOUGLAS**,
Statsråden: herr friherre **ÅKERHJELM**,
WIKBLAD,
friherre **RAPPE**,
ANNERSTEDT,
VON KRUSENSTJERNA,
CLAËSON,
DYRSSEN.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet **Annerstedt** anförde i underdånighet:

»Till justitiedepartementet hafva på Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning öfverlemnats dels utdrag af protokollet öfver civilärenden för den 3 sistlidne december, innehållande yttrande af chefen för civildepartementet angående inrättande af ett nytt statsdepartement, dels det af särskilda komiterade den 17 december 1895 afgifna underdåniga betänkande med förslag i fråga om landtförsvars- och sjöförsvardepartementens förening till ett departement.

Genom hvad sålunda i detta ärende redan förekommit får behovet af ett nytt statsdepartement anses utredt, och det tillkommer mig att föreslå de ändringar i grundlag, som för ändamålet erfordras. Det

lärer dervid böra undersökas, huruvida införandet af ett nytt statsdepartement skulle kunna ske, utan att statsrådets antal ökades utöfver hvad i regeringsformen bestämmes.

För vinnande af detta mål föreslog Eders Kongl. Maj:t såväl vid riksdagen år 1868 som vid 1885 års riksdag en minskning i de konsultativa statsrådets antal från tre till två. Vid afåtandet af propositionen till sistnämnda riksdag uttalade dåvarande statsministern, att en minskning af de konsultativa statsråden, äfven efter statsministersemetets införande, skulle kunna ega rum utan någon egentlig olägenhet; ty ehuru det väl skulle emellanåt inträffa, att det ena konsultativa statsrådet tillika vore statsminister, vore dock i sådant fall statsministern befriad från befattningen med vården af något särskildt departement och således oförhindrad att åt samtliga departementens verksamhet ega den odelade uppmärksamhet och den kontroll, som ligger i institutionen af konsultativa statsråd.

Emellertid har den erfarenhet, som efter år 1885 vunnits, till fullo ådagalagt, ej mindre att statsministern i regeln innehåft ett konsultativt statsrådsemet och endast undantagsvis varit chef för ett departement, än ock att de politiska uppgifter och åligganden, hvilka medfölja statsministersemetet, upptaga innehafvarens tid och krafter i den omfattning, att han under vissa delar af året endast undantagsvis kan ega den ständiga och odelade uppmärksamhet och kontroll åt föredragningen af de rent administrativa målen, som eljest kräfvos af innehafvare utaf ett konsultativt statsrådsemet.

I följd häraf komme utan tvifvel en nedsättning i de konsultativa statsrådets antal från tre till två att medföra, att icke sällan t. ex. de administrativa besvärsmålen, hvilka icke hafva någon politisk betydelse, bereddos till föredragning allenast i närvaro af ett konsultativt statsråd jemte departementschefen. Huru otillfredsställande en dylik anordning vore i fråga om beredningen af de ofta särdeles grannliga administrativa ärenden, hvilka förekomma till afgörande i statsrådet, framhölls med mycken kraft under förslagetets behandling vid 1888 års riksdag af förutvarande ledamöter i statsrådet, och denna uppfattning bidrog utan tvifvel i väsentlig mån till det då föreliggande förslagetets fall.

Vid angifna förhållande och då, på sätt ock blifvit af chefen för civildepartementet framhållet, ett förslag till de administrativa besvärsmålen öfverflyttande från statsrådet till en särskild regeringsrätt för närvarande lärer sakna stöd i den allmänna meningen, synes nu icke böra ifrågasättas någon inskränkning i de konsultativa statsrådets antal.

Den af pluraliteten inom förenämnda komité för utredning af frågan om förening af försvarsdepartementen förordade sammanslagning af landt- och sjöförsvarsdepartementen skulle, derest den lämpligen kunde låta sig genomföras, bereda utväg att utan ökning af statsrådets antal inrätta ett nytt departement. Men för möjligheten af en sådan förening synes mig förutsättas den jemväl af komiterades flertal förordade anordning, att den beredning och föredragning af kommandomål, som nu åligger departementschefen, skulle öfverlemnas åt särskilda föredragande för dylika mål, en för hären och en för flottan. Dessa nya embetsmän skulle då hafva till sin hufvuduppgift hvad som intill 1840 tillhörde de tjänstgörande generaladjutanterna — att föredraga kommandomålen — och derutöfver skulle de enligt komiténs tanke hafva att hvar på sitt område hos regeringen representera den speciellt militära fackkunskapen, dock i sådant hänseende försvarsministern underordnade.

Utan en sådan särskild chef för personalen och representant för den militära fackkunskapen inom de båda vapnen — armén och flottan — torde nemligen hvardera vapnet anse sig sakna tillräcklig säkerhet att nödig hänsyn skulle tagas till detta vapen, då den gemensamma försvarsministern tillhörde det andra vapnet, och bådadera vapnen anse, att under en civil försvarsminister de rent militära intressena icke skulle blifva tillräckligt tillgodosedda.

Föreningen af försvarsdepartementen komme följaktligen att föra med sig en återgång till den anordning, som i fråga om kommandomålen var gällande före införandet af 1840 års förändrade statsrådsorganisation. Då efter 1809 styrelseverkens omorganisation blef föremål för behandling och utredning, gjorde sig emellertid den uppfattning snart gällande, att olägenheterna af krigsförvaltningens söndring i högsta instans emellan en generaladjutant, hvilken innehade personalbefälet, och en ledamot af statsrådet, hvilken i öfrigt utöfvade högsta chefskapet, vore ögonskenlig, då en sådan delning emellan särskilda organer icke kunde ske utan att antingen åstadkomma kollisioner och förlama begges verksamhet eller ock göra den ena i verkligheten osjelfständig i förhållande till den andra. Såsom en bland de viktigaste förbättringar, som 1840 års omorganisation af statsrådet förde med sig, räknades derföre af dem, hvilka egt kändedom om förutvarande förhållanden, att kommandomålen öfverflyttats på cheferna för landt- och sjöförsvarsdepartementen.

Att en återgång till generaladjutanter såsom särskilda föredragande för kommandomål skulle numera visa sig mera tillfredsställande än hvad

erfarenheten för tiden före 1840 vitsordat, därför hafva några särskilda skäl icke blifvit åberopade.

Men äfven oafsedt nu antydda förhållanden torde sammanslagningen af de båda försvarsdepartementen icke medföra någon verklig fördel. Skulle chefen för det gemensamma försvarsdepartementet tillhöra exempelvis armén, ligger det nästan i sakens natur, att han ej kan så tillgodose flottans intressen som en detta vapens egen chef, och omvänt om chefen för försvarsdepartementet vore kommen ur flottans leder, skulle utan tvifvel likartade anmärkningar komma att riktas mot honom från armén. Och i mångt fall torde ett sådant klander ej vara utan sin befogenhet, då ju en officer — han må vara landt- eller sjöofficer — närmast känner sitt vapen, dess behof och den kraft i det gemensamma försvaret det skulle kunna bereda, om detta vapens behof vore rikligt tillgodosedt. Anmärkningar af enahanda art komme antagligen än mindre att fattas, om till chef för det gemensamma försvarsdepartementet utsåges en civil person, äfven om dennes administrativa duglighet och politiska erfarenhet eljest skulle göra honom dertill lämplig.

Slutligen torde böra erinras, att i de länder, der såväl armé som flotta finnas, utom i Österrike-Ungern och Norge, landt- och sjöförsvaret hafva hvar sin särskilda departementschef.

Det af komiterades flertal uppgjorda förslag till sammanslagning af försvarsdepartementen synes med afseende å hvad sålunda blifvit anfördt icke böra föranleda någon framställning i sådant syfte till Riksdagen.

Då följaktligen icke något af de hittills framställda förslagen till minskning i det nu bestämda antalet af statsrådets ledamöter synes böra genomföras, läser jordbruksdepartementets införande i grundlagen såsom ett särskildt departement böra ske sålunda, att i § 5 regeringsformen upptages en bestämmelse, att statsrådet skall bestå af elfva ledamöter, samt i § 6 stadgas, att af statsrådets ledamöter åtta skola vara departementschefer, hvarjemte i sistnämnda § det nya departementet införes näst efter civildepartementet.

Jag hemställer alltså i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att antaga följande ändrade lydelse af §§ 5 och 6 i regeringsformen, nemligen

§ 5.

Statsrådet skall bestå af elfva ledamöter, bland hvilka Konungen utnämne en att vara statsminister och statsrådets främste ledamot.

Dessa ega att alla i statsrådet förekommande ärenden öfvervara. Ej må fader och son eller bröder på en gång vara ledamöter af statsrådet.

§ 6.

Af statsrådets ledamöter skola åtta vara chefer och föredragande, hvar för sitt departement, nemligen:

- ministern för utrikes ärendena för utrikesdepartementet;
- en chef för justitiedepartementet;
- en för landtförsvarsdepartementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för armén;
- en för sjöförsvarsdepartementet, hvilken tillika vare Konungens rådgifvare i kommandomål för flottan;
- en för civildepartementet;
- en för jordbruksdepartementet;
- en för finansdepartementet; samt
- en för ecklesiastikdepartementet.

Den närmare fördelningen af ärendena, departementen emellan, bestämmes af Konungen genom en särskildt utfärdad, offentlig kungjord stadga.

Bland de tre statsråden utan departement böra minst två hafva förvaltad civil beställning.»

Med bifall till denna af statsrådets öfrige ledamöter biträdda hemställen täcktes Hans Kongl. Höghet Kronprinsen-Regenten i nåder förordna, att det anmälda förslaget skulle till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framläggas medelst nådig proposition, af den lydelse bilagan litt. A. vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo

Aug. von Hartmansdorff.